

Bright ideas.
Sustainable change.

IT i praksis 2024

Om IT i praksis 2024

Rambøll Management Consulting har for 17. gang gjennomført IT i praksis-undersøkelsen i samarbeid med IKT-Norge, Digitaliseringsdirektoratet, KS (Kommunesektorens organisasjon) og NTNU.

IT i praksis er den mest omfattende undersøkelsen av sitt slag i Norge, og har oppnådd høy legitimitet blant beslutningstakere på både forvaltnings- og IT-siden. Undersøkelsen er gjennomført fra mars til mai 2024 blant alle statlige virksomheter og kommuner. Den omfatter også en panelundersøkelse blant et representativt utvalg av den norske befolkning om deres holdninger til offentlige digitale tjenester. I år har vi også utvidet undersøkelsen med et spørsmålsett til privat næringsliv om deres opplevelser knyttet til offentlig-privat samarbeid og det offentlige virkemiddelapparatet for digitalisering.

Spørsmålene i undersøkelsen er utformet med bakgrunn i regjeringens og KS sin digitaliseringsstrategi for stat og kommune, *Én digital offentlig sektor*, som gjelder for perioden 2019-2025.

Strategien gir en retning for digitaliseringsarbeidet og utvikling i offentlig sektor, både sektorspesifikt og tverrsektorielt, og er en oppfølging av Meld. St. 27 (2015-2016) Digital Agenda for Norge.

Resultatene fra IT i praksis 2024 supplerer det pågående arbeidet med å følge opp digitaliseringsstrategien, gjennom blant annet handlingsplanen for oppfølging utarbeidet av Digitaliseringsdirektoratet, KS og Skate.

Rambøll Management Consulting bærer ansvaret for spørreskjemaenes utforming, gjennomføringen av undersøkelsen, samt rapportens vurderinger og konklusjoner.

Vi mottar gjerne dine synspunkter, kommentarer og idéer knyttet til undersøkelsen. Dette anser vi som verdifullt i arbeidet med å videreutvikle både metode- og datagrunnlag for IT i praksis. Rambøll Management Consulting bidrar også gjerne med konkret rådgivning rundt hvordan IT i praksis kan brukes som et verktøy i kartleggingen av din virksomhets digitale modenhet og strategisk bruk av IT, og til å identifisere potensial for forbedring og innsatsområder for arbeidet med digitalisering og innovasjon.

Hvordan digitaliserer vi for fremtidens Norge?

Norsk offentlig sektor står overfor et stort behov for å lykkes med omstilling fremover, godt hjulpet av mulighetene som ligger i digitalisering og ny teknologi. I møte med trangere økonomisk handlingsrom, flere eldre og færre i arbeidsfør alder, stadig økende krav til kvalitet i tjenester og press på å redusere klimautslipp, vokser behovet for å anvende teknologi og digitalisering som verktøy for å tenke nytt og levere tjenester på nye måter. På DFØs årskonferanse, uttalte riksrevisor Karl Eirik Schjøtt-Pedersen at det ikke vil være mulig å sikre fremtidens velferdssystem uten et massivt fokus på digitale løsninger

Akterut på europeiske målinger

IT i praksis har over tid pekt på urovekkende tendenser i norsk offentlig sektors evne til å hente ut potensialet av digitalisering og ny teknologi. Gjennom årlige målinger av indikatorer på mål og innsatsområder i digitaliseringsstrategien En digital offentlig sektor, viser IT i praksis at vi jevnt over beveger oss i riktig retning innen flere områder innen digitalisering. Likevel, utviklingen går sakte – vesentlig saktere enn det som har vært ambisjonene. IT i praksis viser også en stor spredning i feltet blant norske virksomheter. Mens store bjellesauer som NAV og Skatteetaten har kommet langt med egen digital omstilling, er det flere som har en lang vei å gå i å utnytte mulighetene digitalisering gir for nye og mer effektive tjenester.

I år har vi hatt spesielt fokus på å se resultatene fra IT i praksis opp i mot europeiske undersøkelser. Ved å vurdere norske resultater relativt opp i mot våre naboer, gir det et bedre grunnlag for å vurdere status, fremgang og barrierer for digitaliseringen i norsk offentlig sektor. Rett før sommerferien, slapp EC sin fremdriftsrapport om det digitale tiåret, som gir en omfattende oversikt over fremgangen mot de digitale målene som er satt for 2030. Selv om vi i Norge scorer bra på sammenligninger med EU på enkelte områder, som f.eks. tilgang til høykapasitetsnett, scorer vi relativt sett lavere på viktige aspekter innen digitalisering som bruk av KI, offentlig-privat samarbeid, deling av data med mer. Andre europeiske land har kommet lengre i digital omstilling enn oss.

Mangler vi en «sense of urgency»?

Norske forutsetninger tilsier at vi burde ligge helt i front i europeisk sammenheng når det gjelder digitalisering og bruk av ny teknologi. Vi har mye data, en kompetent arbeidsstokk og høy tillit til offentlige myndigheter, forvaltning og hverandre. I tillegg har pandemien også vist at vi har den nødvendige evnen og viljen til å gjøre store omstillinger på kort tid dersom det virkelig kreves av oss.

I sin åpningstale på Forbedringskonferansen, pekte riksrevisoren på norskesyken, en påfallende mangel på «sense of urgency», som en faktor for at digitaliseringen går for sakte. Oljeinntektene gjør at vi strengt tatt ikke har trengt å omstille oss og ta i bruk mulighetene som ligger i digitalisering i samme grad som våre europeiske naboer. I møtet med fallende oljeinntekter, demografiske endringer og klimakrise, vil dette ikke lenger være en mulighet.

Hva nå?

Nå haster det – fremover må vi lykkes med å utnytte potensialet i digitalisering og ny teknologi i mye større grad enn det vi har gjort de siste årene. Årets IT i praksis fremhever fire områder innen digitalisering der det er behov for å rette innsatsen fremover; anvendelse av kunstig intelligens, deling og bruk av data, samarbeid på tvers i offentlig sektor, samt offentlig-privat samarbeid. Vi påstår at dette er fire områder med vesentlig potensial for å bidra til, og understøtte, digital omstilling - dersom vi i større grad lykkes innen dem. Vi mener også, blant annet understøttet av data fra IT i praksis, at dette er fire områder der Norge ikke har sett forventet utvikling de siste årene.

IT i praksis anbefaler

Partene i IT i praksis søker gjennom årets rapport å løfte opp noen kritiske behov og anbefalinger for å lykkes med å utnytte potensialet i digitalisering og ny teknologi i årene som kommer. Anbefalingene retter seg både mot politikere og beslutningstakere, samt til statlige virksomheter, fylkeskommuner og kommuner.

Behov for en åpen og demokratisk debatt om bruk av KI

Kunstig intelligens, og annen ny teknologi, har potensial til å transformere tjenestene og måten de leveres på i offentlig sektor. Den seneste tid har mye av diskusjonen rundt KI, handlet om bruk av ChatGPT og andre språkmodeller, men KI kan medføre alt fra digitalisering av eksisterende tjenester til full transformasjon av offentlig sektor. IT i praksis mener det er behov for at politisk ledelse gir klart uttrykk for hva de konkret ønsker å oppnå med KI, slik at mulighetene og truslene klargjøres. Først da kan vi ha en demokratisk diskusjon om hva slags offentlig sektor og samfunn vi vil ha i fremtiden, og hvordan vi kan sikre tillitt til teknologi, forvaltning og tjenester.

Ny og tilpasset styring, samordning og koordinering

Sektorprinsippet er parlamentarisk viktig, men styringsformen som er ment å gi tydelige ansvarslinjer, hemmer i praksis overordnet tverrsektoriell tenkning, samordnende styring og evnen til å investere og hente ut gevinster på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Ettersom digital omstilling nødvendigvis vil gå på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer, og kreve at de som gjør investeringene ikke nødvendigvis er dem som henter ut gevinstene, stiller det store krav til styring, samordning og koordinering. Hittil har virkemiddelapparatet, med blant annet digitaliseringsstrategi med tilhørende handlingsplan, digitaliseringsrundskrivet og DFDs vurdering av satsingsforslag for store IKT-prosjekt, i liten grad lykkes med å tilrettelegge for digitalisering på tvers.

IT i praksis mener at det er behov for å se på nye og mer kraftfulle virkemidler i styringen, samordningen og koordineringen av digitalisering i norsk offentlig sektor. Virkemidlene kan ta ulike former, men må være effektive nok til å overkomme sektorprinsippet begrensninger. Tildelingsbrev kan brukes til å stille krav til samarbeid, deling og bruk av data. Det nye Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet kan få makt og mulighet til å kreve samarbeid. Mer bruk av langsiktig finansiering kan stimulere til større prosjekter og en annen måte å tenke på. Nye rammeverk som «Ny syntese» kan brukes til å utforske og tenke nytt rundt utfordringene vi står overfor og hvordan vi tilpasser styringen for å imøtekomme dem.

Styrke kompetanse i bruk av anskaffelser, tverrgående digitalisering, KI ++

Ny teknologi, nye styringsformer og innovasjon er alle sentrale verktøy i en digital omstilling, men fordrer kompetanse blant dem som skal ta dette i bruk. IT i praksis har over tid trukket frem manglende kompetanse som en viktig hemmer for digital omstilling i offentlig sektor. Mange virksomheter forteller at de mangler tilstrekkelig oversikt, kunnskap og kompetanse om bruk av KI, utvikling av sammenhengende tjenester eller for å utnytte seg av muligheter innen digitalisering. Ved en stadig mindre arbeidsstyrke, vil behovet for kompetanse innen teknologi fremover også måtte konkurrere mot behovet for kompetanse innen en rekke andre næringer og sektorer. Effektiv bruk av utdanningsinstitusjonene, videreutdanning og effektiv bruk av offentlig-private partnerskap vil være viktige verktøy for å dekke etterspørselen fremover, og sette Norge i bedre stand til å utnytte mulighetene ny teknologi og digitalisering gir for bedre og mer effektive tjenester i offentlig sektor.

Kunstig intelligens

The background is a deep, dark blue. In the foreground, there is a complex, glowing structure made of many small, bright blue particles or dots, arranged in a way that creates a sense of depth and movement, resembling a digital landscape or a network. The particles are more densely packed in some areas, creating a shimmering effect. In the background, there are several out-of-focus, circular light spots in various shades of blue and white, creating a bokeh effect. The overall atmosphere is futuristic and high-tech.

Hva er status for bruk av KI i offentlig sektor?

Kunstig intelligens er blant de aller mest sentrale temaene i dagens digitaliseringsdebatt. IT i praksis har fire år på rad målt utbredelsen av kunstig intelligens i offentlig sektor, og tallene viser fortsatt stort potensiale.

Det store inntoget av kunstig intelligens lar vente på seg

Det er bred enighet om at kunstig intelligens vil få en sentral rolle i morgendagens prosesser og tjenesteleveranser. Det har samtidig blitt satt et mål om utbredt bruk av kunstig intelligens hos offentlige virksomheter, noe som har skapt økt oppmerksomhet rundt hvordan vi best mulig kan ta det i bruk.

IT i praksis viser at andelen som oppgir å ha tatt i bruk kunstig intelligens fortsatt er lav. Vi ser heller ikke en utvikling som samsvarer med målene som er satt. Nesten ingen (1%) virksomheter oppgir at de i «stor eller svært stor grad» har tatt i bruk kunstig intelligens, og figuren til høyre viser derfor i hovedsak andelen som har svart «i noen grad».

Spesielt blant kommunene er andelen lav. Flere virker å foreløpig sitte på gjerdet for å se og lære av andre hvor kunstig intelligens kan gi mest nytte.

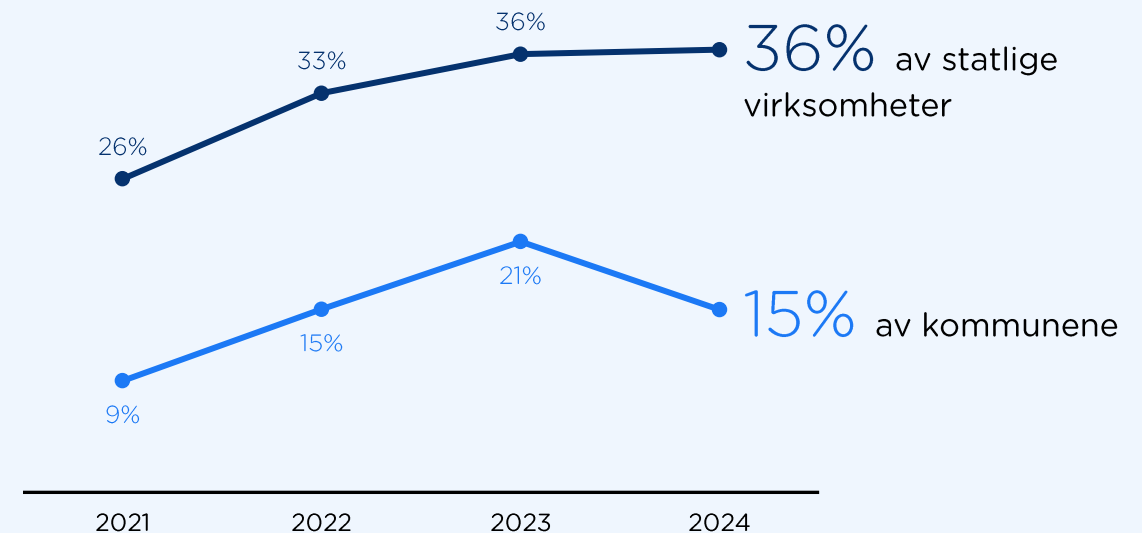
Hva mener vi med å ta i bruk kunstig intelligens?

En usikkerhet ved resultatene i IT i praksis, er hvordan virksomhetene har valgt å definere «bruk av kunstig intelligens i oppgaver og tjenester».

Eksempelvis har de fleste kommuner tatt i bruk ChatGPT gjennom skoleverket, og mange vil også ha bygd inn kunstig intelligens i eksisterende software med verktøy som Microsoft CoPilot. De lave resultatene fra IT i praksis på bruk av kunstig intelligens, tyder derimot på at mange virksomheter ikke nødvendigvis anser dette som utbredt bruk.

Usikkerheten forbundet med definisjonen av kunstig intelligens synliggjør uansett et viktig poeng. For å kunne styre etter et mål om andel av offentlige virksomheter som bruker kunstig intelligens, er denne typen operasjonalisering nødvendig.

Virksomheter som i noen, stor eller svært stor grad har tatt i bruk kunstig intelligens i oppgaver og tjenester

Virksomhetene ser stadig større potensial for KI

Kunstig intelligens har stort potensiale til å hjelpe offentlig sektor med samfunnsutfordringene vi går i møte. IT i praksis viser at offentlige virksomheter i økende grad tror kunstig intelligens vil bli tatt i bruk fremover.

Mer tro på kunstig intelligens

Nasjonal strategi for kunstig intelligens fra 2020 fokuserte på flere daværende og fremtidige oppgaveområder for kunstig intelligens. De siste fire årene, har IT i praksis bedt virksomhetene svare på i hvilken grad de tror kunstig intelligens vil bli tatt i bruk til disse oppgaveområdene i virksomheten i løpet av de neste tre årene.

I stort er bildet en økt tro på at kunstig intelligens vil tas i bruk innenfor ulike oppgaver de neste årene.

Samtidig er det noe færre som tror på et stort inntog av automatisert saksbehandling. På en side har flere prosesser allerede blitt automatisert, og det er fortsatt en vesentlig andel som tror på mer automatisert saksbehandling. På den andre siden kan nedgangen tyde på at flere ser begrensningene til kunstig intelligens. Spesielt har generativ kunstig intelligens medført en debatt rundt transparens, der offentlige myndigheter må kunne forklare hva som ligger til grunn for vedtak.

Økt potensial for KI til beslutningsstøtte

Den tydeligste utviklingen er hvordan flere virksomheter tror utarbeidelse av beslutningsstøtte i saksbehandling vil bli tatt i bruk de neste tre årene.

Dette kan henge sammen med det økte fokuset på generativ KI. Der de andre oppgavene i større grad er basert på regelstyrt teknologi, kan KI til beslutningsstøtte i større grad handle om denne typen generative språkmodeller.

Å bruke KI som beslutningsstøtte innebærer samtidig at KI ikke tar beslutninger alene. I diskusjonen rundt generativ KI har det vært et økende fokus på hvordan KI kan produsere feilaktig eller unøyaktig informasjon. Samtidig er det et behov for offentlig sektor å ha transparente beslutningsprosesser.

Virksomheter som i **stor eller svært stor grad** tror kunstig intelligens vil bli tatt i bruk til følgende oppgaver innen de neste tre årene

	2021		2024
Administrative oppgaver	42%	▲	50%
Planlegging/innretning av tjenester	22%	▲	28%
Automatisert saksbehandling	54%	▼	47%
Utarbeidelse av beslutningsstøtte i saksbehandling	19%	▲	52%

Er virksomhetene klare for digital transformasjon gjennom kunstig intelligens?

Å få en stor andel av offentlige virksomheter til å bruke kunstig intelligens, krever betydelige investeringer. IT i praksis viser at flere kan prioritere KI-investeringer høyere, og et mindretall har konkrete planer for implementering.

Få virksomheter prioriterer KI over andre IT-investeringer

For å hente ut gevinstene som ligger i kunstig intelligens, er det høyt fokus på investering i KI-teknologi. På en annen side kan det spørres om offentlig sektor skal fokusere på å investere i KI-teknologi, eller om utgangspunktet skal være å anskaffe den teknologien som møter behovene til virksomhetene best. Dette gjøres heller gjennom åpne løsningsbeskrivelser, der leverandørene kan tilby teknologien de anser som mest hensiktsmessig.

Per nå er det kun rundt 1 av 10 virksomheter som sier de prioriterer investeringer i KI over andre IT-investeringer.

Mange virksomheter står i en situasjon der det kan være krevende å prioritere ressurser til anskaffelse av kunstig intelligens.

Få virksomheter har konkrete planer for implementering

Anskaffelse av KI gir andre muligheter og utfordringer, sett opp mot mer tradisjonelle teknologianskaffelser. Dette gjelder uansett om virksomheten anskaffer KI gjennom målrettet bestilling av teknologien, eller åpne løsningsbeskrivelser.

Å ha en klar strategi og plan for hvordan virksomheten skal kunne utnytte mulighetene, og samtidig ta stilling til problemstillingene som følger med KI, er derfor sentralt.

IT i praksis viser at få, spesielt blant kommunene, arbeider med konkrete planer for implementering av KI-baserte løsninger. Denne andelen må bli høyere for at bruken av kunstig intelligens skal bli mer iboende i offentlig sektor, og for å kunne drive digital transformasjon fremfor forbedring av enkelte tjenester.

Har konkrete planer for implementering av KI-baserte løsninger klare eller under utvikling

45% av statlige virksomheter og 11% av kommunene

Prioritet av KI-investeringer opp mot andre IT-investeringer

Høyere prioritet

11%

Samme prioritet

47%

Lavere prioritet

29%

Hva trengs for å ta i bruk KI i høyere grad og høyere frekvens fremover?

Å ta i bruk kunstig intelligens handler om mye mer enn bare teknologi. Tallene i IT i praksis viser tydelige forskjeller i utfordringsbildene mellom statlige virksomheter og kommuner

Kommuner opplever barrierene i større grad

Om det legges til grunn et mål om å ta i bruk kunstig intelligens i større grad, må barrierene mot dette adresseres. IT i praksis 2024 spør for første gang hvilke barrierer offentlige virksomheter opplever for å ta i bruk kunstig intelligens i oppgaver og tjenester.

Kommunene oppgir de fleste barrierene i større grad enn statlige virksomheter. Spesielt barrierene som omhandler kunnskap om teknologien og markedet for KI-teknologi trekkes frem, og her er avstanden til statlige virksomheter vesentlig.

Dette må derimot regnes som forventet, og spesielt blant mindre kommuner vil det ikke være en ambisjon om å være mest oppdatert og først ute med nyskapende KI-anskaffelser.

Totalt sett er det nesten bare kommuner som svarer at motstand og liten endringsvilje er en barriere. Samtidig er det vesentlig flere kommuner som svarer at manglende kultur og prioritering er en barriere for mer gjenbruk av data.

Statlige virksomheter oppgir i større grad barrierer eksternt for virksomheten

På den andre siden trekker statlige virksomheter mest frem barrierene om tilgang, format eller kvalitet på data samt regulatoriske hindringer. Dette er forhold som ligger eksternt for virksomheten.

Samtidig er de barrierene statlige virksomheter oppgir mest, eksempelvis manglende tilgang på data og regulatoriske bekymringer, barrierer som oppleves når man først går i gang med bruk av kunstig intelligens. Dette kan derfor reflektere at statlige virksomheter i større grad har kommet i gang med å bruke kunstig intelligens i oppgaver og tjenester. Den typen hindringer de trekker frem vil være viktige å adressere for videre oppnåelse av gevinstene som ligger i kunstig intelligens i offentlig sektor.

Virksomheter som i stor eller svært stor grad opplever følgende barrierer for å ta i bruk kunstig intelligens i oppgaver og tjenester

Regulatoriske hindringer / bekymringer
Statlige virksomheter: 47%
Kommuner: 38%

Manglende tilgang, format eller kvalitet på data
Statlige virksomheter: 39%
Kommuner: 37%

For høye investerings- og opplæringskostnader
Statlige virksomheter: 28%
Kommuner: 44%

Manglende innsikt i hvordan KI-verktøy kan løse utfordringer
Statlige virksomheter: 23%
Kommuner: 51%

Manglende kompatibilitet med eksisterende datasystemer
Statlige virksomheter: 19%
Kommuner: 37%

Usikkerhet knyttet til gevinster forbundet med ny teknologi
Statlige virksomheter: 19%
Kommuner: 35%

Manglende innsikt i tilbudet/markedet av leverandører av AI-verktøy
Statlige virksomheter: 18%
Kommuner: 47%

Manglende tilbud fra leverandører av KI-verktøy
Statlige virksomheter: 7%
Kommuner: 25%

Lite endringsvilje i organisasjonen / motstand blant ansatte
Statlige virksomheter: 1%
Kommuner: 22%

■ Statlige virksomheter ■ Kommuner

Hvilken transformasjon kan vi få gjennom kunstig intelligens?

Offentlig sektor vil være avhengig av å grunnleggende endre hvordan tjenestene leveres for å opprettholde et tjenestetilbud med god kvalitet fremover.

Tydlig skille i hvilke gevinster virksomhetene ser

Offentlig sektor vil trenge å realisere både kvalitets- og effektivitetsgevinster for å møte utfordringene vi står overfor.

Både statlige virksomheter og kommunene vektlegger i vesentlig større grad gevinster knyttet til kvalitet og effektivisering av virksomhetsprosesser. Reduksjon av kostnader og bemanning trekkes mindre frem. Dette er også samsvarende med hvilke gevinster virksomhetene trekker frem å ha realisert fra digitaliseringsarbeidet, der mønsteret er det samme.

En mulig forklaring kan være det økte presset på tjenestene i offentlig sektor. Flere virksomheter vil heller se det som realistisk at de samme ressursene skal kunne gi mer tjenester til innbyggerne, og kunne levere den kvaliteten som forventes. Det kan også være en krevende øvelse å gjennomføre digitaliseringsinitiativ med sikte på å redusere bemanningen.

Hvor langt er offentlig sektor villig til å gå i bruken av KI?

Utsiktene for bruk av KI ser nå ut til å være knyttet mer opp til individuelle tjenester og prosesser. Dette hører også tydeligst til gevinstene knyttet til kvalitet og effektivisering av prosesser.

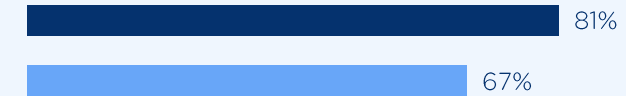
Digital transformasjon vil derimot innebære større grad av omorganisering, og et grunnleggende skift i hvordan tjenestene leveres. I dette perspektivet vil det også være naturlig at KI skal bidra til redusert ressursbruk på noen områder, for å i større grad kunne bruke de andre steder.

Denne typen gevinster kan samtidig være vanskeligere og mer upopulært å realisere.

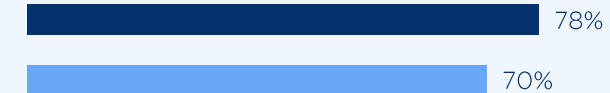
Virksomheter som i stor eller svært stor grad vurderer at KI har potensiale til å gi følgende gevinster

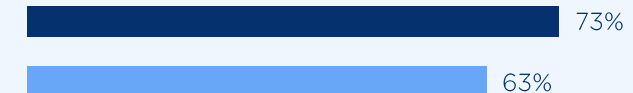
Effektivisere virksomhetsprosesser

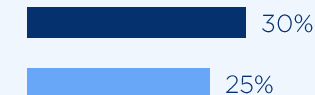
Bedre kvalitet i prosesser

Bedre kvalitet i tjenester

Redusere kostnader

Redusere bemanning

■ Statlige virksomheter
■ Kommuner

Har vi tillit nok i samfunnet til å ta i bruk kunstig intelligens på en transformativ måte?

Det er ønskelig og nødvendig å hente betydelige gevinster fra kunstig intelligens i offentlig sektor. Samtidig er offentlig sektor avhengig av tilliten fra innbyggerne, og tall fra IT i praksis gir grunn til varsomhet.

Skepsis til kunstig intelligens

Kunstig intelligens har et stort potensial for å gi gevinster i offentlig sektor, men dette avhenger av fortsatt tillit i befolkningen. I den nasjonale strategien for kunstig intelligens trekkes nettopp høy tillit i befolkningen som en faktor som gir Norge et fortrinn for bruk av kunstig intelligens. Derfor er det viktig at kunstig intelligens ikke introduseres på en måte som svekker tilliten.

Innbyggere har blitt spurt om de synes det er greit med ulike former for kunstig intelligens og bruk av data i offentlig sektor, spesifikt helsesektoren. IT i praksis viser hvordan 1 av 3 nordmenn i liten eller svært liten grad opplever dette som greit.

Det er derimot ikke unike tall. I den danske versjonen av IT i praksis sier 6 av 10 at det ikke er greit å anvende kunstig intelligens i forbindelse med avgjørelser i det offentlige.

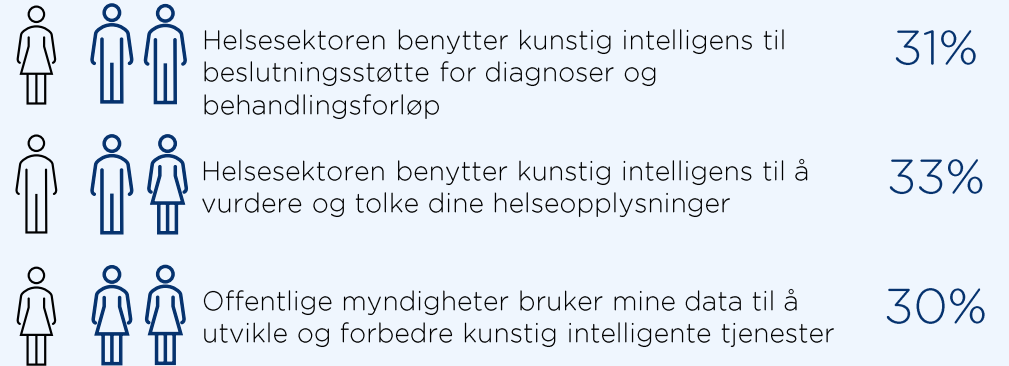
Grunn til varsomhet i det videre arbeidet

De med lavere tillit kjennetegnes ved flere variabler som generelt tilsier lavere tillit til digitaliseringsarbeidet.

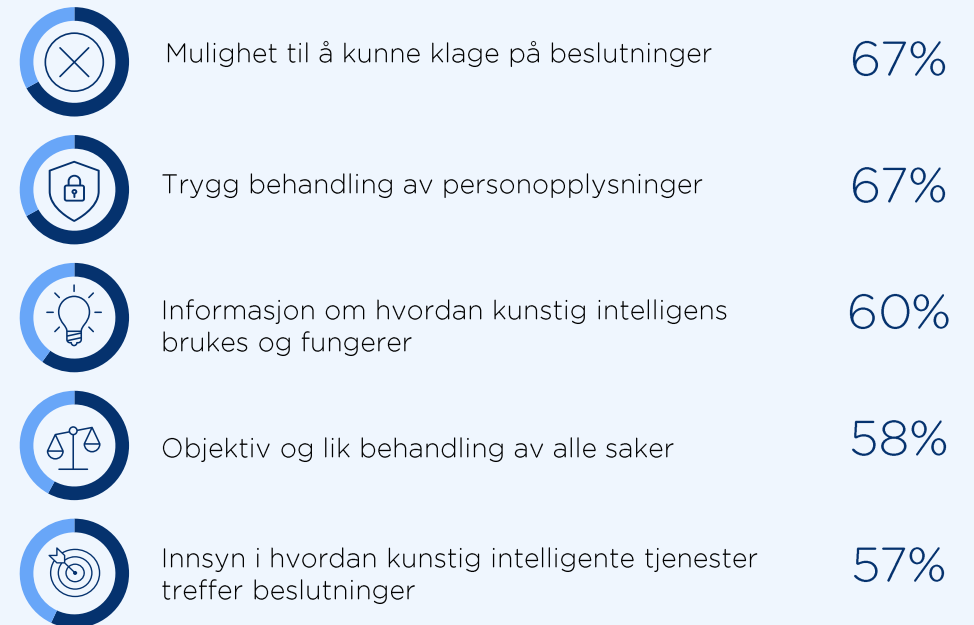
De er eldre, og har lavere utdanning, inntekt og digitale ferdigheter enn de med høyere tillit. En umiddelbar skepsis tilknyttet ukjente teknologier er derfor naturlig, og offentlig sektor må ta hensyn til dette når kunstig intelligens skal tas i bruk.

Samtidig er det en betydelig grad av skepsis også i andre grupper, og innbyggerne er relativt enige om noen trekk som er viktige for dere tillit. IT i praksis har spurt innbyggere om hvor viktig ulike faktorer vil være for deres tillit til kunstig intelligens. Gjennomgående anser innbyggerne alle disse som viktige. Innbyggere stiller dermed tydelige krav til bruken av KI.

Andel av innbyggere som i liten eller svært liten grad synes det er greit at

Andel av innbyggere som synes følgende faktorer i stor eller svært stor grad er viktig for deres tillit til kunstig intelligens

Ingen utvikling mot mer systematisk deling av data

Deling av data er helt sentralt i den nye digitaliseringsstrategien. Å dele data vil være sentralt for å kunne dra fullt nytte av kunstig intelligens, og vil være viktig for både kvalitet og effektivitet i årene som kommer.

Samtidig var å utnytte potensialet i deling og bruk av data et hovedmål også i den forrige digitaliseringsstrategien. Norsk offentlig sektor skulle gjennom dette også få mer verdiskapning i næringslivet. Gjennom strategiperioden har IT i praksis målt hvordan offentlig sektor deler og gjenbraker data.

Riksrevisjonen kritisk til manglende deling av data

Riksrevisjonen har sett på datadeling og -gjenbruk i norsk offentlig sektor, og kommer med kritikk mot at det ikke er bedre tilrettelagt for å dele og gjenbrake data innad i offentlig sektor. Det konkluderes med at det er manglende styring og samordning, samt betydelige barrierer. Resultatet blir at det er mye data i norsk offentlig sektor som ikke utnyttes.

Ingen utvikling blant virksomhetene gjennom strategiperioden

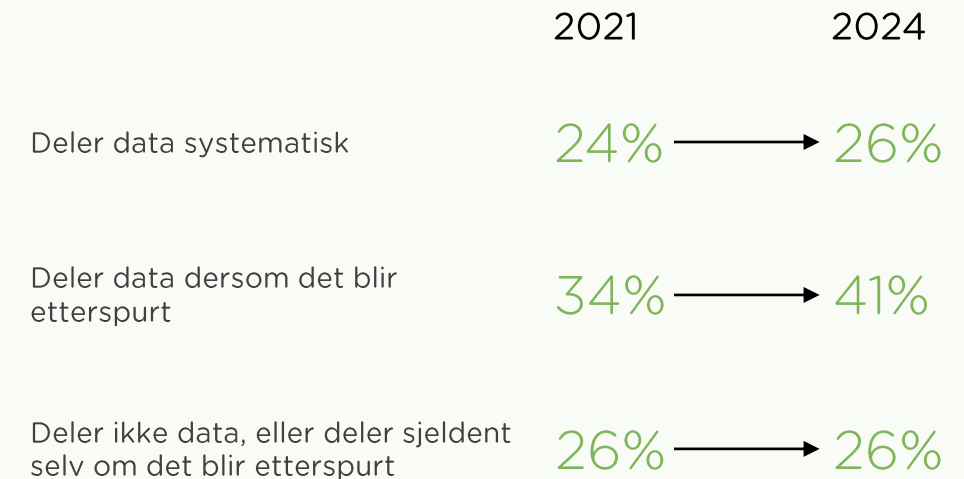
Tallene fra IT i praksis viser at virksomhetene har vurdert egen status relativt likt de siste fire årene. De færreste deler data med mindre det blir etterspurt, og en betydelig andel gjør det sjeldent eller aldri.

Spesielt kommunene drar snittet ned. Kun 18% deler data systematisk. Blant statlige virksomheter er andelen 49%. Felles for begge er likevel at det ikke har vært noen tydelig utvikling opp eller ned de siste fire årene.

Hva betyr det når de fleste kun deler data om det blir etterspurt?

Når få virksomheter deler data selv om det ikke er etterspurt, blir det vanskelig for utenforstående å skaffe oversikt over hvilke data som virksomhetene har samlet inn, og hva de kan brukes til. Konsekvensen er at det blir mindre gjenbruk av data, og vanskelig å utnytte det potensialet som ligger i økt gjenbruk.

Hvilken påstand beskriver best hvordan virksomheten deler data med andre virksomheter?

Norge sakker akterut når det gjelder gjenbruk av data

Selv om graden av datadeling er på stedet hvil, er det fortsatt mye data som deles i norsk offentlig sektor. Dessverre viser tall fra IT i praksis at heller ikke gjenbruken av data går i riktig retning.

Fortsatt få som i stor grad gjenbruker data fra andre virksomheter

Gjenbruken er aktiviteten som tar ut potensialet som ligger i data på tvers av virksomhetene. Det ligger stort potensiale også i å utnytte eksisterende data. I tillegg kan det argumenteres for at virksomheter i større grad ser verdien av å dele data om de også ser at den blir brukt.

Virksomhetene oppgir i liten grad noen utvikling i løpet av strategiperioden. Spesielt kommunene henger bak, der kun en fjerdedel av kommunene i stor eller svært stor grad gjenbruker data fra andre virksomheter.

På den positive siden er det færre som oppgir at de gjenbruker data i svært liten eller liten grad. Trenden kan ses hos både kommunene og statlige virksomheter. Disse rapporterer nå å gjøre det i noen grad, mens utviklingen ikke går over til å gjøre det i stor eller svært stor grad.

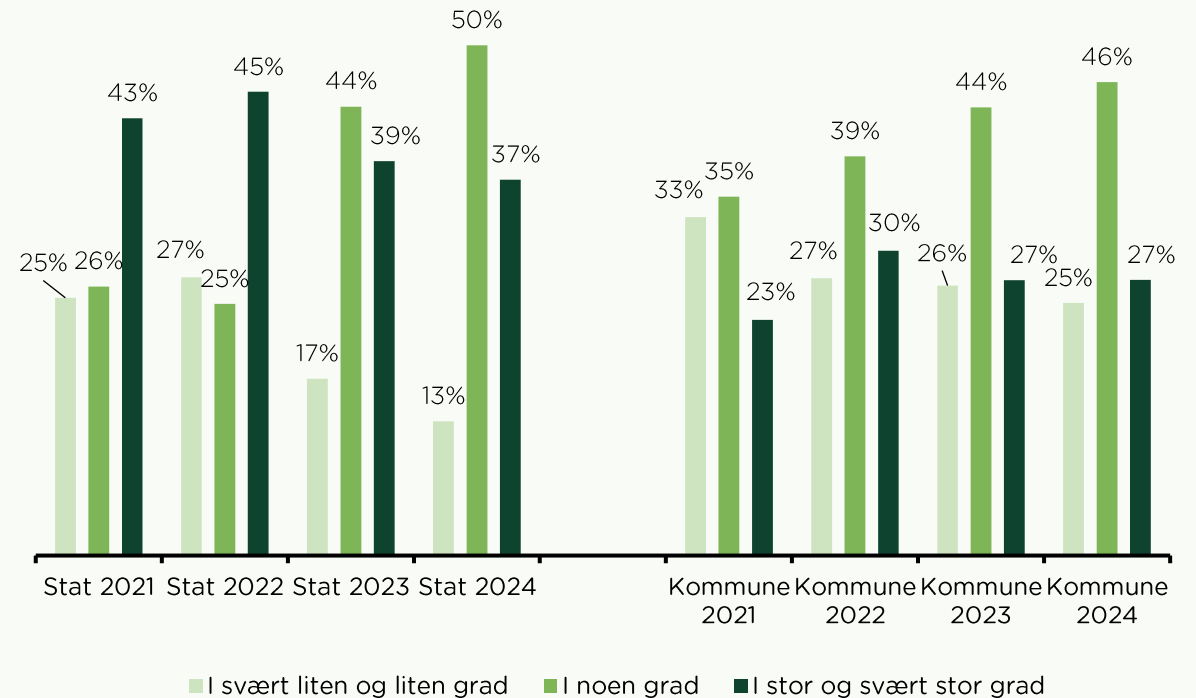
Norge synker på internasjonale målinger

I et internasjonalt perspektiv er Norge langt fremme i digitaliseringsarbeidet av offentlige tjenester. Forutsetningene er tilstede med god infrastruktur i form av høy bredbåndsdekning og godt digitalt tjenestetilbud. Den norske befolkningen er også digitalt kompetent.

Likevel er det tegn til at Norge har en negativ utvikling sett opp mot våre naboland. EU sin eGovernment Benchmark plasserer Norge under land som Danmark, Finland og Estland på en rangering av digitale offentlige tjenester. Utviklingen tenderer også til å være negativ.

For å holde tritt med land vi gjerne sammenligner oss med, vil gjenbruk av data være sentralt. Government AI Readiness Index og Open Data Maturity Report er eksempler på andre undersøkelser der gjenbruk av data er viktig, og hvor Norge nå rangeres lavere enn våre naboland.

I hvilken grad gjenbruker virksomheten data fra andre offentlige virksomheter?

Lite orden i eget hus når det kommer til informasjonsforvaltning

Offentlig forvaltning sitter i dag på mye data som av ulike årsaker ikke deles. IT i praksis viser at mange virksomheter ikke har tilstrekkelig oversikt over hvilke data de sitter på, og hvilken nytte disse kan ha for andre virksomheter.

Mange har lite oversikt over egen data

IT i praksis presenterer virksomhetene for fem ulike påstander knyttet til virksomhetenes informasjonsforvaltning. Her oppgir i overkant av halvparten av statlige virksomheter, og en tredjedel av kommunene, at en av påstandene som innebærer dårligst informasjonsforvaltning beskriver de best.

IT i praksis ser behovet for sterkere styring og krav til deling av data fra departementene, eksempelvis gjennom mer aktiv bruk av tildelingsbrevene, rapporteringskrav på deling og gjenbruk, registrering i Felles datakatalog ol., men stiller likevel spørsmålet om denne type styring vil bryte med idealet bak Tillitsreformen.

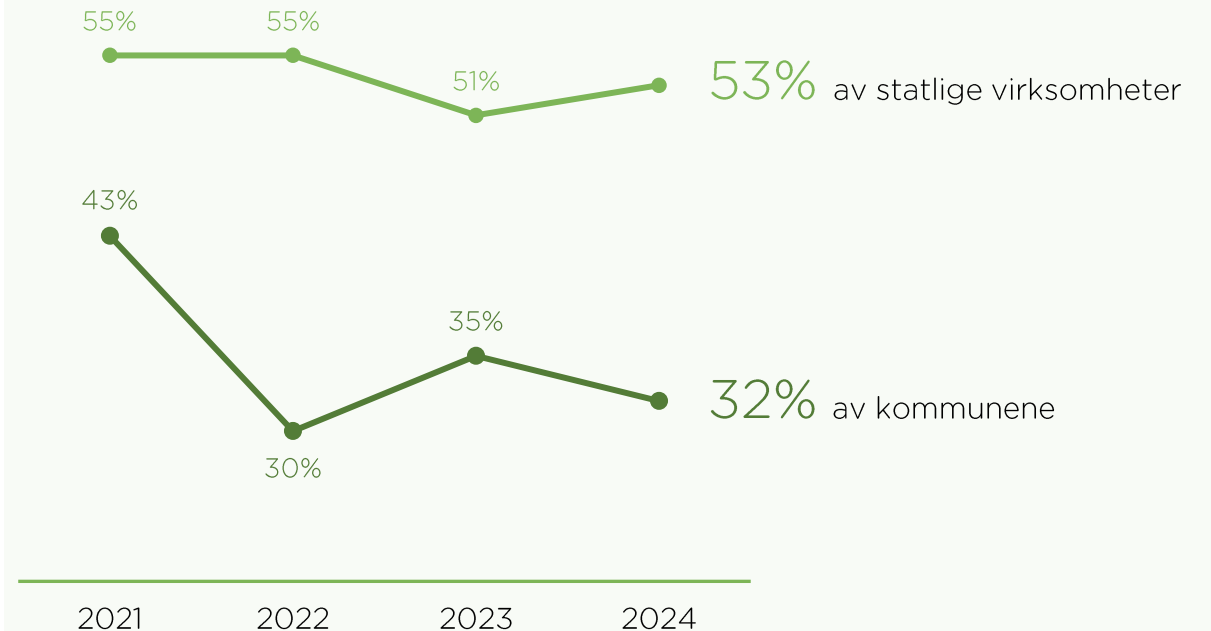
Samtidig er situasjonen nå at fordi deling av data ligger utenfor virksomhetenes kjerneoppgaver, opplever mange i praksis få insentiver til å styrke arbeidet med nettopp datadeling.

Felles datakatalog brukes i begrenset grad

Digitaliseringsdirektoratet driver Felles datakatalog på data.norge.no, som er det eneste felles stedet der virksomheter som vil gjenbruke data kan finne informasjon om data virksomheter har eller kan gjøre tilgjengelig. Felles datakatalog er tilgjengelig for alle virksomheter, og gjennom digitaliseringsrundskrivet kreves det at statlige virksomheter registrerer informasjon om sine datasett her.

Riksrevisjonens gjennomgang viser likevel at Felles datakatalog kunne vært brukt i vesentlig større grad. I gjennomgangen svarer halvparten at de har delt data som ikke er registrert i Felles datakatalog. Omtrent like mange eier datasett som ikke er beskrevet, men som det er aktuelt å beskrive i Felles datakatalog. Blant barrierene virksomhetene trekker frem er at de ikke opplever det tydelig hvilke data som skal beskrives. 55% oppgir dette.

Andelen som mangler oversikt eller beskrivelse av data i sine datasett, eller ikke vet hvordan dataelementene henger sammen

Fremdeles barrierer for deling og gjenbruk av data

For å utnytte den delte dataen, må virksomhetene selv i større grad etterspørre og gjenbruke data. På veien dit er det flere barrierer virksomhetene møter på.

Kultur, regulatoriske problemstillinger og kompetanse er barrierer for å komme i gang

IT i praksis finner en rekke barrierer som virksomhetene rapporterer at i stor grad utgjør utfordringer for gjenbruk av data fra andre offentlige virksomheter. Samlet for virksomhetene er det manglende kompetanse i virksomhetene som oppleves mest utfordrende.

Manglende kultur og prioritering er andre utfordringer som rapporteres høyt, og disse rapporteres særlig av virksomhetene som har svart at de i liten grad gjenbraker data. Dette rapporteres også betydelig høyere enn teknologiske barrierer og manglende tilgjengelighet av data. Dette er dermed utfordringer virksomhetene selv kan være med på å løse.

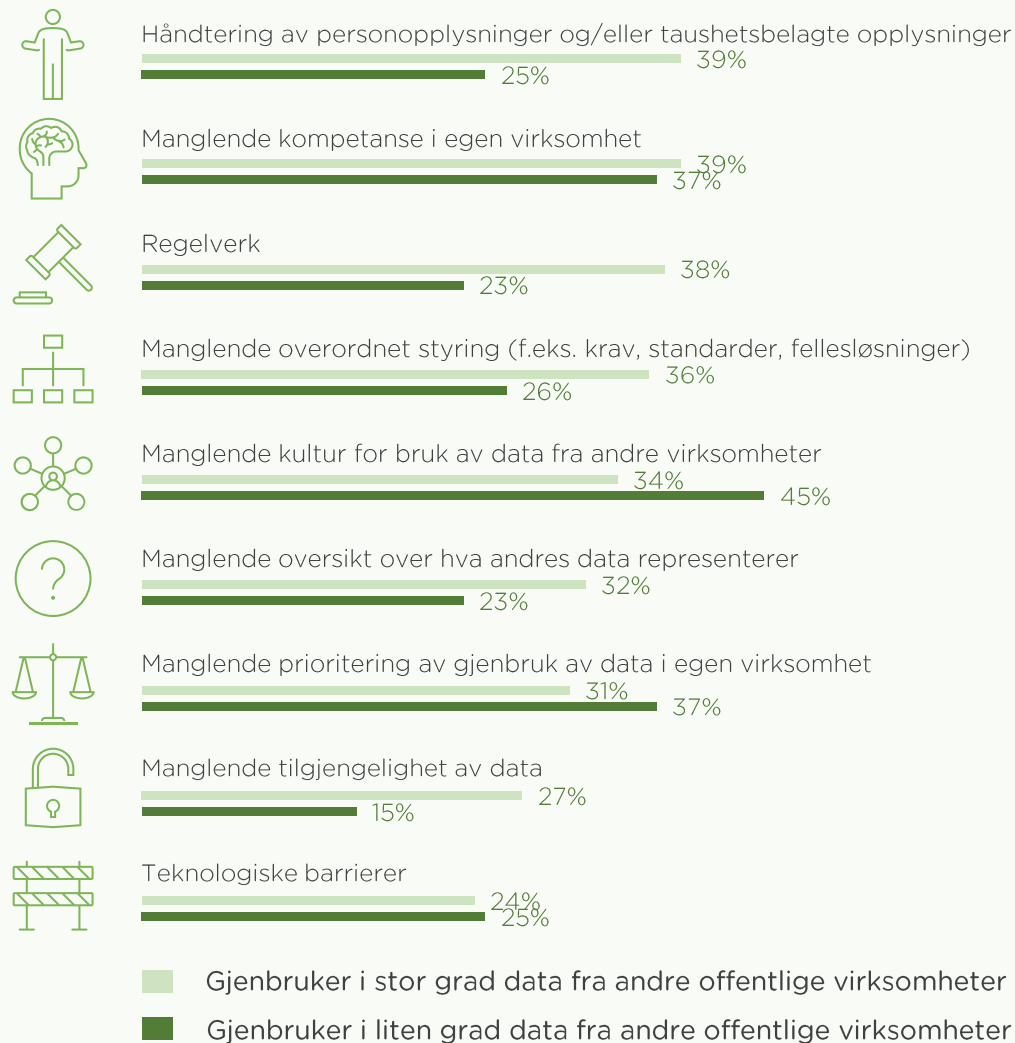
Virksomhetene som derimot sier at de i stor grad gjenbraker data fra andre offentlige virksomheter, rapporterer i større grad regulatoriske problemstillinger. Dette er naturlig, da de i større grad har kommet i gang med gjenbruk, og står i disse problemstillingene.

Strukturelle endringer er nødvendig for å utnytte potensialet fullt ut

Riksrevisjonen og IT i praksis fremhever at manglende og forsinkede avklaringer av juridiske problemstillinger hindrer deling og gjenbruk av data. Ofte begrenser et lovverk som ikke er oppdatert, klart eller presist muligheten for datadeling, og regelverkets kompleksitet krever ofte juridiske avklaringer om hvorvidt aktuelle data kan deles og gjenbrukes.

IT i praksis ønsker Viderebruksutvalgets forslag til en mer helhetlig regulering av viderebruk av offentlig informasjon velkommen, men understreker at dette arbeidet bør følges opp gjennom mer fokus på sammenhenger mellom norsk og europeisk lovverk, datakvalitet, datasemantikk og helhetlig datastyring.

I hvilken grad opplever virksomheten følgende utfordringer for gjenbruk av data fra andre offentlige virksomheter?

Innbyggere flest er positive, og forventer fremgang

Deling av innbyggernes data fordrer tillit at offentlige myndigheter behandler disse på en trygg måte. Uten denne tilliten, vil ikke den ønskede delingen av data være mulig.

De fleste venter gevinstene tyngst

For innbyggerne må det oppleves tydelige brukergevinster ved at informasjon skal deles mellom offentlige myndigheter, og innbyggerne må føle seg sikre på at delingen av data skjer på en trygg måte. Innbyggerundersøkelsen i IT i praksis spør innbyggerne om grad av enighet i ulike påstander tilknyttet deling av data. Noen er uenige i disse påstandene, og flere svarer enten/eller.

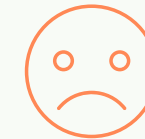
Samtidig er påstandene relativt generelle, og en umiddelbar skepsis fra en mindre gruppe kan i det perspektivet regnes som naturlig. Opp mot andre påstander er andelen som er uenige også relativt liten. Den er eksempelvis under halvparten av de som ikke synes det er greit at offentlige myndigheter bruker deres data til å trene opp kunstig intelligens. Over halvparten svarer enig eller svært enig.

Viktig med fortsatt varsomhet i databehandlingen

Global uro og konkrete dataangrep fører til bevissthet i befolkningen rundt truslene som ligger feil bruk av data eller data på avveie. God informasjonssikkerhet er derfor et tema som blir stadig viktigere.

På den andre siden ser innbyggerne fordelene som ligger i å dele data mellom offentlige myndigheter de har tillit til. God utnyttelse av handlingsrommet som ligger i regelverket, og samtidig unngå sikkerhetsbrudd eller andre aktiviteter som kan senke tilliten, blir derfor nødvendig.

IT i praksis vurderer at en mer tydelig og felles tolkning av regelverket kan bidra til å utnytte potensialet i datadeling, samtidig som det blir tydelig for innbyggerne hva som er ansvarlig og ikke ansvarlig informasjonsforvaltning.

Du forventer at de offentlige tjenestene du trenger i fremtiden, for eksempel helse- og utdanningstjenester, vil henge bedre sammen

77%

15%

2%

Du synes det er greit at offentlige myndigheter deler informasjon om deg, dersom du slipper å gi myndigheter og/eller avdelinger informasjonen flere ganger

56%

22%

16%

Du synes det er greit at offentlige myndigheter deler informasjon om deg med andre som saken er relevant for dersom saksbehandling kan foregå raskere

60%

23%

13%

Samarbeid om sammenhengende tjenester

Stadig flere utvikler sammenhengende tjenester

Digitaliseringsstrategien «En digital offentlig sektor» har hatt et tydelig mål om at flere tjenester sektoren skal leveres som sammenhengende tjenester. IT i praksis viser en positiv utvikling gjennom strategiperioden.

Målet om sammenhengende tjenester har en tydelig kvalitetsagenda, men skal også bidra til økt produktivitet i offentlig sektor. Gjennom å tenke nytt rundt hvordan tjenester i det offentlige løses og leveres skal brukerne oppleve forenklede og mer tilpassede tjenester, og målsettingen er at flere kan oppleve å få deres behov dekket digitalt. Det bidrar blant annet til at offentlig sektor kan oppnå betydelige besparelser i kostnader og ressurser.

Målet om sammenhengende tjenester fordrer samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer og sektorer, og utfordrer dagens organisering og strukturer i offentlig forvaltning. Det stiller store krav til styring og koordinering i offentlig sektor.

De to siste årene har vi sett en markant økning i antallet virksomheter som sier de utvikler digitale og sammenhengende tjenester for sine brukere.

Samtidig er det vanskelig å si hvor mange som faktisk skal utvikle tjenester. Uansett anser vi det som positivt at virksomhetene opplever å bidra til denne utviklingen.

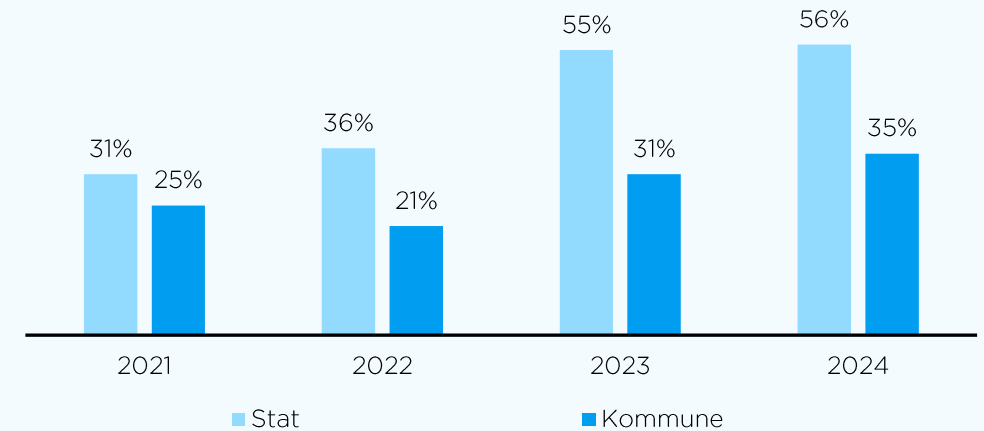
Flere tilbyr sammenhengende tjenester

Dermed er det gledelig å se at flere virksomheter oppgir at sammenhengende tjenester representerer hoveddelen av de digitale tjenestene virksomheten tilbyr. Spesielt ser vi at alternativet «individuell tjeneste», som brukeren kan oppfatte som mindre helhetlig, i mindre grad oppgis av virksomhetene

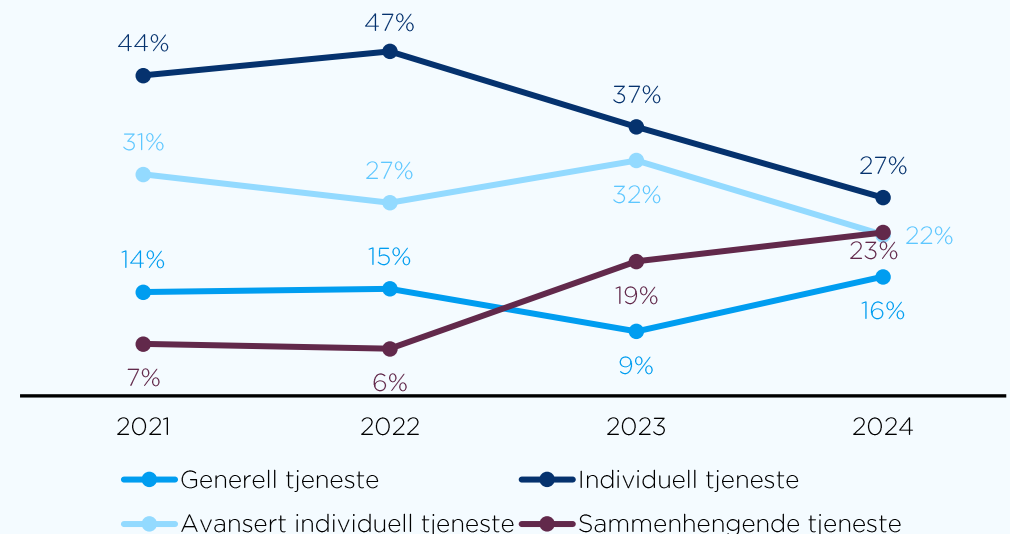
Norge synker på internasjonale målinger

Samtidig som Norge leverer mer sammenhengende tjenester nå enn i starten av strategiperioden, gjør vi det dårligere relativt sett mot andre land. På EUs eGovernment Benchmark - som måler utvikling i digitale offentlige tjenester - er Norge nå på 11. plass, ned fra 9. plass i 2019.

Min virksomhet utvikler digitale og sammenhengende tjenester for våre brukere

Hvilket alternativ beskriver best hvordan hoveddelen av virksomhetens digitale tjenester tilbys i dag?

Relativt få innbyggere opplever tjenestene som tilpasset sine behov

Sammenhengende tjenester vil oppleves mer helhetlige av brukerne, og styrke inntrykket av å møte en samlet offentlig sektor. IT i praksis viser at det er både potensiale og en forventning om mer sammenheng fremover

Digitaliseringsstrategien har tydeliggjort behovet for å prioritere brukernes behov. Når strategien nå kan summeres opp, oppgir halvparten en stor eller svært stor grad av opplevelse av offentlige digitale tjenester tilpasset sine brukerbehov.

Det kan antydes en svak oppgang, der opplevelsen av kommunenes digitale tjenester som tilpasset brukerens behov har gått opp 5 prosentpoeng over 4 år. I tillegg er det grunn til å anta at befolkningen i Norge får stadig høyere forventninger til brukerreting og brukertilpasning.

På den andre siden hadde man ønsket at oppgangen gjennom strategiperioden hadde vært større, spesielt fordi dette har vært i kjernen av strategien.

Forventninger om mer sammenheng

Å utvikle brukertilpassede tjenester innebærer å skape mer sammenheng for brukerne. Det er en betydelig andel som forventer at tjenestene i fremtiden skal henge bedre sammen. De siste fire årene har nesten 8 av 10 oppgitt denne forventningen i stor eller svært stor grad.

Det er dermed liten tvil om at innbyggerne fortsatt forventer mer sammenheng fremover.

49%* opplever at offentlige digitale tjenester er tilpasset sine behov som bruker

43%* opplever sin kommunes digitale tjenester som tilpasset mine behov

77%* forventer at de offentlige tjenestene du trenger i fremtiden, for eksempel helse- og utdanningstjenester, vil henge bedre sammen

Mer samarbeid, men først og fremst med andre offentlige virksomheter

For å utvikle mer brukerrettede tjenester, og utnytte innovasjonskraften i privat og frivillig sektor, er det et mål om større grad av samordning med andre sektorer. IT i praksis viser tydelig at offentlig sektor først og fremst foretrekker å samarbeide med seg selv.

Offentlige virksomheter oppgir å samarbeide mer rundt utvikling av sammenhengende tjenester...

Samarbeid og samordning er en forutsetning for å lykkes med sammenhengende tjenester i offentlig sektor. Digitaliseringsstrategien satte livshendelser som utgangspunkt for sammenhengende tjenester i fokus, men adresserte at det samtidig manglet insentiver for å samarbeide.

De to siste årene ser vi at 60% av virksomhetene oppgir å i stor eller svært stor grad samarbeide med andre om utvikling av sammenhengende tjenester. Andelen er noe høyere blant statlige virksomheter enn hos kommunene. Det samtidig heller ikke et mål i seg selv at alle virksomhetene i undersøkelsen skal utvikle egne sammenhengende tjenester, og spesielt flere kommuner går sammen om dette. Likevel bør dette anses som en positiv utvikling fra i underkant av 50% i 2021.

...men er introverte i tjenesteutviklingen

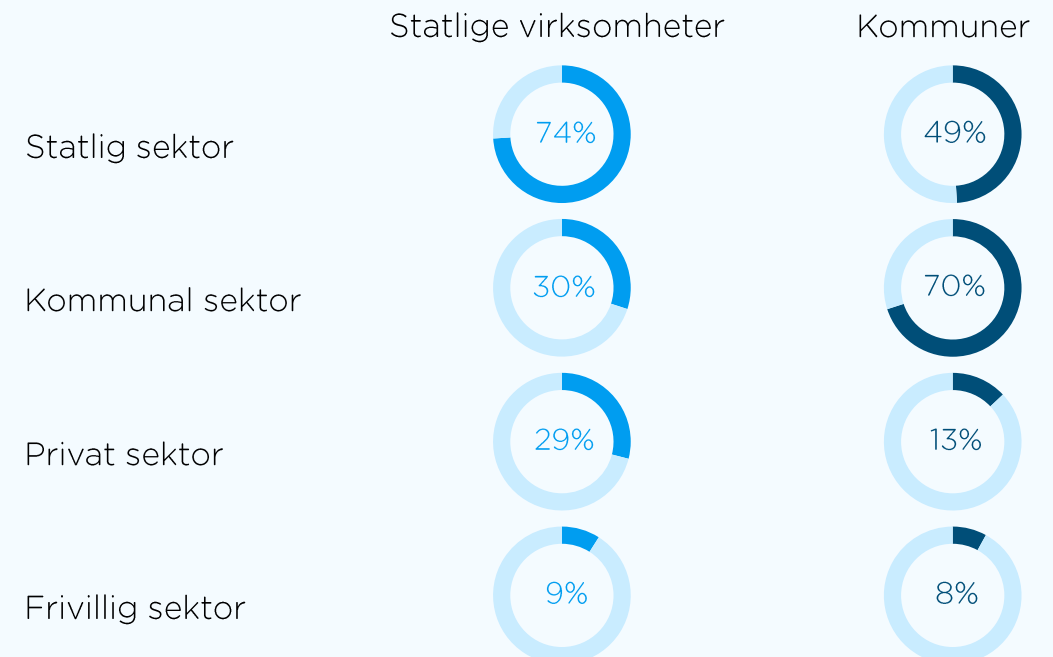
Samtidig ligger det et stort potensiale i større samkjøring med privat og frivillig sektor. Svært få virksomheter oppgir at de gjør dette i stor eller svært stor grad. For innbyggerne kan en ny digital tjeneste kun være en av flere digitale tjenester innenfor et oppgaveområde, og disse tjenestene kan være levert av både kommunal, statlig, privat og frivillig sektor.

Dessverre viser IT i praksis 2024 en mer introvert tilnærming blant offentlige virksomheter. Virksomhetene er tydelige på at de først og fremst sørger for at tjenestene passer sammen med andre tjenester innad i egen sektorene. For å kunne utnytte mulighetsrommet som ligger i datadeling og kunstig intelligens vil det kreves mer av de digitale tjenestene, og de må passe sammen.

Min virksomhet samarbeider med andre virksomheter om utvikling av sammenhengende tjenester

Når virksomheten utvikler digitale tjenester, i hvilken grad legger dere vekt på at de skal passe sammen med tilleggende tjenester fra følgende aktører?

Offentlige virksomheter møter mange barrierer tilknyttet samarbeid

Samarbeid rundt digitaliseringsarbeidet kan hindres av en rekke faktorer. Det kan foreligge hindringer som er lette å peke på, eksempelvis i teknologi og organisering. Det kan også være mer myke hindringer, som rutiner og vilje.

Samarbeid i offentlig sektor er komplekst, og barrierer tilknyttet samarbeid er noe IT i praksis har adressert i flere år. Finansiering til både drift og utvikling har gjennom strategiperioden vært en barriere virksomhetene i stor grad har trukket frem. Samtidig kan deler av samarbeidsproblemene knyttes til silotenkning, noe som ikke er noen ny problemstilling.

I IT i praksis 2024 handler de tre mest rapporterte barrierene om finansiering. Det adresseres her både manglende finansiering, og feil innretning på midlene. På samme tid kan det finnes alternative løsninger, og det kan være mer fleksibilitet i finansierungsordningene enn hva virksomhetene får satt seg inn i.

De øvrige barrierene kommer inn på flere ulike temaer, og viser hvor vidtspennende teamet er. Likevel er det tydelig at statlige virksomheter legger mer vekt på organisatoriske og regulatoriske forhold, mens kommunene i større grad hindres av teknologiske problemstillinger.

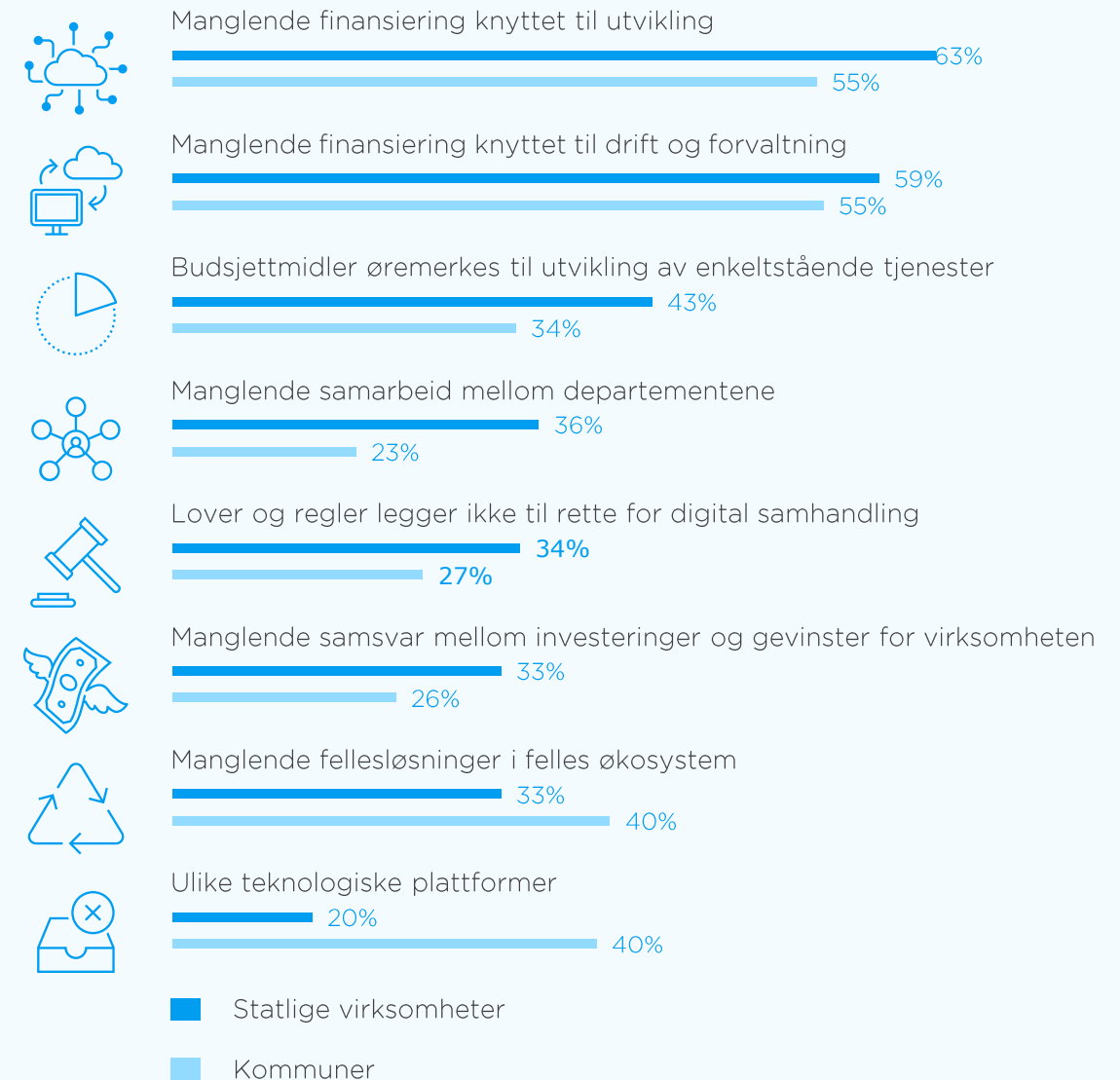
Flere positive funn

Flere barrierer rapporteres derimot lavt, og noen oppleves mindre hindrende nå enn i starten av strategiperioden.

Eksempelvis rapporterer færre enn en av fem uenighet om eierskap til løsningen, manglende kvalitet på data fra andre virksomheter og semantikk som hindringer for å utvikle sammenhengende tjenester.

I tillegg er det færre som opplever uenighet om fordeling av ansvar til forvaltning og drift av løsning. Der 30% opplevde det i 2021, har andelen vært jevnt synkende til 15%. Det er også tall som tyder på resultater fra et fokus på sammenhengende tjenester. Der 18% opplevde at overordnet styringsorgan/politisk ledelse ikke ser verdien av sammenhengende tjenester som et hinder i 2021, har denne andelen sunket jevnt til 12% i 2024.

Virksomheter som i stor eller svært stor grad opplever følgende hindringer for utvikling av sammenhengende tjenester. De 8 mest rapporterte av totalt 18 barrierer.

Delte oppfatninger rundt dagens virkemidler og forvaltere

De nasjonale fellesløsningene har vært et positivt grep i digitaliseringen, og virksomhetene oppgir at de gir stor nytte. Samtidig viser IT i praksis mer variasjon når det kommer til styring av fellesløsningene og forvalterne.

Det er en høy bruk av de nasjonale fellesløsningene, og den har vært stabilt høy over flere år.

Dette viser at mange kommuner og statlige virksomheter har hatt like behov som har blitt møtt av fellesløsningene. Dette har også gjort det enklere å lage et økosystem der offentlig sektor kan lage bedre og mer sammenhengende tjenester.

Andelen som i stor grad opplever at de nasjonale fellesløsningene bidrar til utvikling av bedre tjenester, har jevnt over vært 10% høyere hos kommunene sett opp mot statlige virksomheter i de siste fire årene. Der kommuner opplever svært ulike utfordringer, er det fortsatt de samme grunnleggende tjenestene de skal levere. Dette kan forklare denne forskjellen, kontra statlige virksomheter som i større grad leverer ulike tjenester.

Misnøye rundt forvaltningen av fellesløsningene

I digitaliseringsstrategien ble det omtalt et behov for sterkere sentral styring av fellesløsningene.

Samtidig ble det satt mål om å ha tydelige definisjoner av ansvar, gjøre det lett å få oversikt og gjøre fellesløsningene enkle å ta i bruk.

Likevel har det vært lite positiv utvikling i hvordan virksomhetene stiller seg til forvaltning og styring av fellesløsningene. Gjennom strategiperioden har rett i underkant av en tredjedel i stor eller svært stor grad opplevd at det er lett å få oversikt over sammenheng og forskjeller mellom fellesløsningene, og at de styres og forvaltes enhetlig og fornuftig.

Denne andelen har samtidig vært høyere for statlige virksomheter enn kommunene, til tross for at kommunene opplever størst grad av nytte.

Fellesløsninger

Mener de nasjonale fellesløsningene i stor eller svært stor grad bidrar til å utvikle bedre løsninger for virksomheten:

79%*

Mener det er lett å få oversikt over sammenhenger og forskjeller mellom fellesløsningene:

29%*

Mener de nasjonale fellesløsningene styres og forvaltes enhetlig og fornuftig:

27%*

Forvaltere

Statlige virksomheter som mener Digitaliseringsdirektoratet bidrar til at virksomheten utvikler sammenhengende tjenester:

35%*

Kommuner som mener KS bidrar til at virksomheten utvikler sammenhengende tjenester:

53%*

A glowing lightbulb hangs from the ceiling, casting a warm light over a blurred meeting table. Several people are seated around the table, engaged in a discussion. The background is softly out of focus, showing office plants and a window. The overall atmosphere is professional and collaborative.

Samarbeid mellom offentlig
og privat sektor

Betydelig potensial for mer samarbeid i digitaliseringsarbeidet

Det forventes at samarbeid mellom offentlig og privat sektor vil være sentralt for å løse samfunnsutfordringene vi står overfor. IT i praksis viser at det er positive tendenser, men ambisjonene bør være høyere enn nivået vi er på nå.

Stadig mål om mer samarbeid

Dagens samfunnsutfordringer fordrer løsninger skapt i samarbeid mellom offentlig og privat sektor. Offentlig sektor kan spesielt dra nytte av innvasjonskraften og kompetansen som ligger i privat sektor. Samtidig kan privat sektor dra nytte av tilgang til data, gode rammebetingelser, samarbeid og digital infrastruktur fra offentlig sektor.

Den nye digitaliseringsstrategien vektlegger at privat sektor spiller en sentral rolle i arbeidet mot en bærekraftig velferdsstat fremover. IT i praksis har i flere år målt offentlige virksomheters samarbeid med privat sektor.

De fleste ser stor verdi i samarbeid med privat sektor

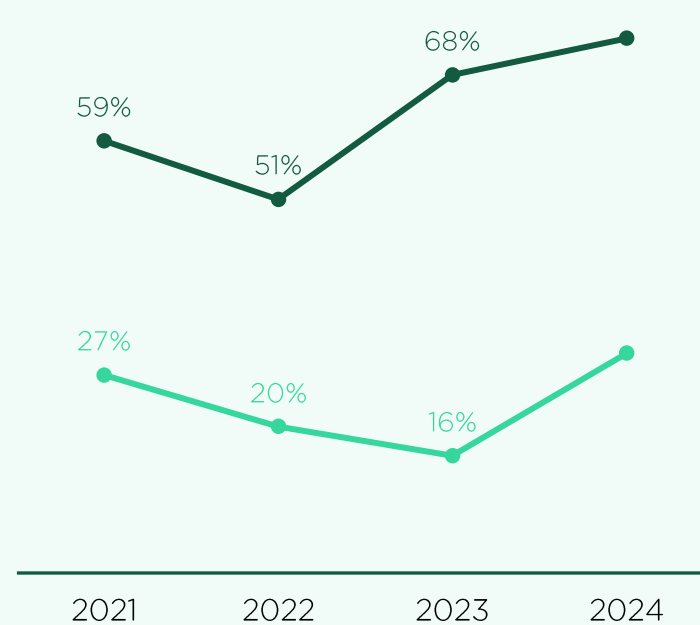
Tre av fire offentlige virksomheter svarer at de er enig eller svært enig i at samarbeid med privat sektor gir verdi for deres virksomhet. Disse tallene er relativt like for kommuner og statlige virksomheter, og andelen har vært økende gjennom strategiperioden.

Vi ser også at de som samarbeider mest også ser størst verdi i samarbeid med privat sektor. Blant de som i stor eller svært stor grad involverer privat næringsliv i arbeidet med digital innovasjon er det 98% som ser verdien i å samarbeide med privat sektor.

En økning i involvering av privat næringsliv

Fra i fjor til i år har det vært en tydelig oppgang i andelen som oppgir at de involverer privat næringsliv i arbeidet med digital innovasjon. Oppgangen er i tillegg relativt lik for statlige virksomheter og kommunene.

På samme tid er nivået rundt det samme som i 2021. Det er i tillegg fortsatt et betydelig gap mellom opplevelsen av verdi og å faktisk involvere.

73% er enig eller svært enig i at samarbeid med privat sektor gir verdi for virksomheten

30% involverer i stor eller svært stor grad private næringsliv- / marked i virksomhetens arbeid med digital innovasjon

Samarbeid og utnyttelse av innovasjonskraft gjennom anskaffelser

Store muligheter for samarbeid gjennom offentlige anskaffelser

Offentlig sektor er **bevisste på at de kan stimulere til innovasjon, men mangler risikovilje**. Offentlig sektor kjøper årlig inn varer og tjenester for 740 milliarder. Dette er midler som ikke bare kan styre markedene i mer innovativ retning, men med koordinert innsats også skape helt nye markeder.

Gjennom anskaffelser får offentlige sektor benyttet seg av privat sektor sin fleksibilitet, innovasjonskraft og produktivitet. Samtidig vil riktig innretning på anskaffelsene sørge for at privat og offentlig sektor samarbeider om å nå felles mål.

I digitaliseringsstrategien 2019-2025 var større innovasjonseffekt fra offentlige anskaffelser viet mye plass under fokusområdet «styrket samarbeid med privat sektor».

Innovative anskaffelser fortsatt et lite brukt virkemiddel

Til tross for fokuset i digitaliseringsstrategien, er det fortsatt en lav andel av midlene offentlig sektor bruker som går til å stimulere mer innovasjon.

Flere undersøkelser viser hvordan andelen som aktivt jobber godt med innovative anskaffelser fortsatt er lav. Innovasjonsbarometeret så i 2021 på andelen som brukte innovative anskaffelser som virkemiddel for å fremme innovasjon. 39% svarte her enig eller helt enig på en skala delt i fire. Anskaffelsesundersøkelsen spurte virksomhetene i hvilken grad de har tilrettelagt for nye produkter/tjenester i anskaffelser. 15% svarte i stor eller svært stor grad. I absolutt størrelse må det kunne regnes som et lavt nivå, selv om det cirka er en dobling i prosentpoeng fra 2022.

Manglende risikovilje

IT i praksis viser at økonomisk risiko oppleves som det mest hemmende for offentlig sektors vilje til å anskaffe innovativt. Kun 1 av 5 virksomheter opplever denne barrieren i liten grad, og det er derfor en klar majoritet som oppgir dette som en barriere.

Innovative anskaffelser innebærer en høyere risiko knyttet til både funksjon og kostnadsnivå. Selv om gevinstene potensielt kan være betydelige, bærer innkjøper en risiko for å måtte prioritere midler bort fra andre områder i ettertid av anskaffelsen.

Andre barrierer gjør seg også gjeldende. Spesielt tydelig skiller statlige virksomheter seg fra kommunene ved å oppgi for liten politisk vilje og prioritering.

Barrierer

Virksomheter som i stor eller svært stor grad oppgir at følgende utgjør barrierer for å gjennomføre innovative teknologianskaffelser

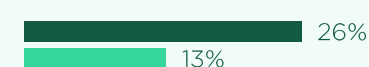
Høy finansiell risiko

Mangelfull kompetanse i virksomheten om innovative anskaffelser

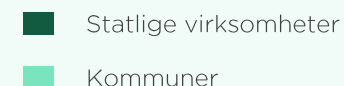
Mangelfull politisk vilje/prioritering

Mangelfull lederforankring/strategisk plan i virksomheten

Mangelfull oversikt over aktører i markedet

Noen virksomheter er lengre fremme i sin tilnærming til anskaffelser

For å stimulere til mer innovasjon gjennom offentlige anskaffelser, kan virksomhetene ta flere grep. IT i praksis viser at virksomhetene som samarbeider mest med privat næringsliv, også stimulerer til mer innovasjon.

Åpne behovsbeskrivelser, men mindre risikovilje

En majoritet av virksomhetene i IT i praksis legger mer vekt på behovsbeskrivelser enn å detaljere kravspesifikasjoner. Dette er positivt da det åpner for at leverandørmarkedet kan komme med egne, innovative løsninger for å møte virksomhetenes behov.

På den andre siden viser virksomhetene mindre vilje til å bevisst ta større risiko for å finne mer bærekraftige løsninger. Det er et fåtall som prioriterer samarbeid med start-ups (14%), og under en tredjedel av virksomhetene er villig til å ta større økonomisk risiko for å anskaffe bærekraftige løsninger (29%).

Samtidig har virkemiddelapparatet et mer eksplisitt ansvar for å fremme bærekraftige prosjekter, og det kan derfor være naturlig at virksomhetene venter til bærekraftige løsninger er mer modne.

De som involverer privat næringsliv er mer modne i sin tilnærming til anskaffelser

Denne andelen utgjør 30%, og skiller seg tydelig fra de andre. En mulig forklaring kunne vært at virksomheter med større anskaffelsesmiljø hadde kapasitet og kompetanse til dette, men ingen av sammenhengene er spesielt knyttet til virksomhetsstørrelse.

Dette viser at det finnes gode eksempler på virksomheter som selv tar ansvar for å fremme mer innovasjon og bærekraft i sine anskaffelser. Spesielt viser tallene at de er mer risikovillige, og utgjør de aller fleste av virksomhetene som prioriterer samarbeid med privat sektor og start-ups.

Virksomheter som har svart enig eller svært enig i følgende påstander

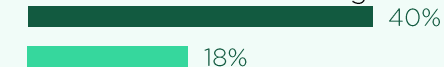
I våre anskaffelsesprosesser for digitale løsninger legger vi mer vekt på behovsbeskrivelser enn detaljerte kravspesifikasjoner

Samarbeid med privat sektor og gründervirksomheter/start-ups er en prioritert strategi for min virksomhet for å oppnå våre mål

Min virksomhet er villig til å ta større økonomisk risiko for å anskaffe bærekraftige løsninger

■ Involverer i stor grad privat næringsliv / -marked i virksomhetens arbeid med digital innovasjon

■ Involverer i liten grad

Digitalisering – sentralt for å nå bærekraftsmålene

Digitalisering vil være sentralt for å nå bærekraftsmålene. I dette digitaliseringsarbeidet vil private aktører være sentrale i å tilby nye, mer bærekraftige digitale løsninger.

Digitalisering er sentralt for å nå bærekraftsmålene på flere måter. Digitalisering kan bidra til **bedre klima og miljø** gjennom blant annet mindre behov for reising, og smarte teknologier som reduserer energiforbruk og avfall. Vi kan få mer **sosial bærekraft** gjennom tilgjengelig utdanning og transparens i samfunnet. Vi kan også få økt **økonomisk bærekraft** gjennom høyere produktivitet og mer innovasjon.

Samtidig har blitt satt et mål om å øke eksporten av bærekraftige, ikke-tradisjonelle varer med 50% innen 2030. I dette bildet passer digitale løsninger som er enkle å skalere godt.

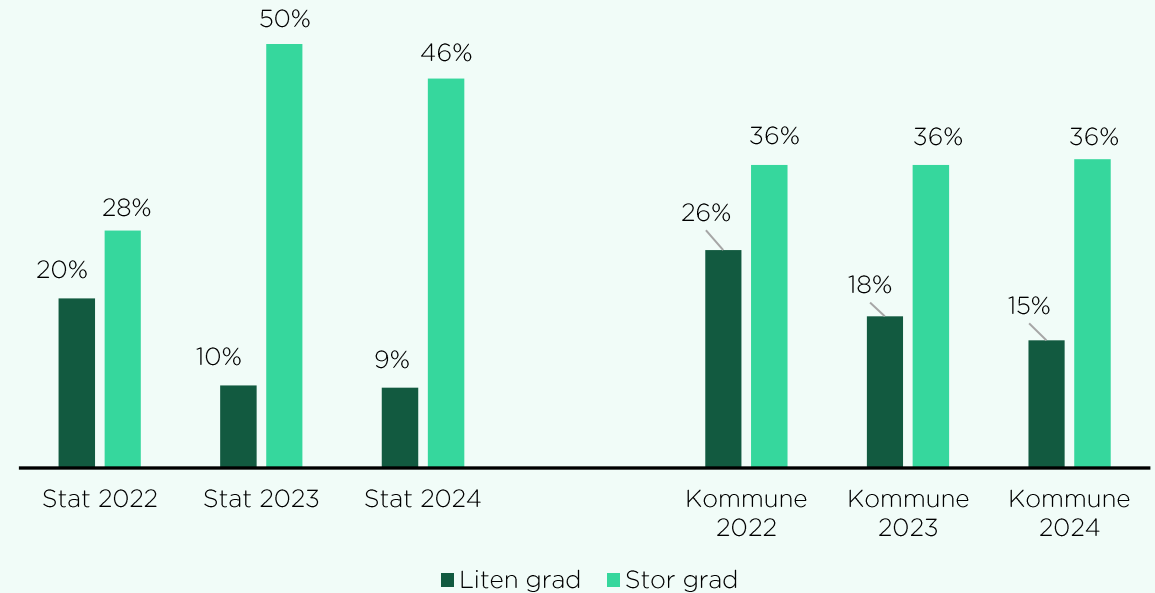
For å oppnå dette er det sentralt at offentlig og privat sektor sammen sørger for at man utvikler og tar i bruk løsninger som støtter opp under FNs bærekraftsmål.

Økt bevissthet tilknyttet digitalisering og bærekraft

IT i praksis 2024 viser antydninger til at offentlige virksomheter sitter med mer informasjon om sammenhengen mellom digitalisering og oppnåelse av bærekraftsmålene. Blant statlige virksomheter svarer nå rundt halvparten at de i stor grad er klart hvordan digitalisering kan bidra til å nå FNs bærekraftsmål. 1 av 10 svarer i liten grad.

Også blant kommunene er det en positiv utvikling. Selv om andelen som svarer i stor grad er stabil, er det færre som svarer i liten grad. Dette viser at stadig flere blir bevisste rundt dette arbeidet. På en annen side er kommunene viktige i det lokale leverandørmarkedet, og kan gå foran for å fremme mer bærekraftige digitale løsninger lokalt. Det er derfor ønskelig at enda flere enn en av tre kommuner fremover tydelig ser koblingen mellom digitaliserings- og bærekraftsarbeidet.

Virksomhetenes grad av enighet i at det er klart for de hvordan digitalisering kan bidra til å nå FNs bærekraftsmål.

Kompetanse i arbeidet med bærekraftig digital innovasjon

Samarbeid mellom offentlig og privat sektor trekkes frem som et sentralt virkemiddel i det grønne skiftet. Her kan samarbeid gjennom bærekraftige anskaffelser eller partnerskap være mulige virkemidler. Regjeringen har et tydelig mål om å øke andelen grønne anskaffelser i offentlig sektor.

Ikke tilstrekkelig kompetanse for å kombinere bærekrafts- og digitaliseringsarbeidet

IT i praksis 2024 har bedt virksomhetene vurdere hvilken måte de fremmer innovasjon i teknologiske løsninger for å oppnå bærekraft. Rundt en tredjedel oppgir å gjøre dette gjennom interne prosjekter, mens under en av fire gjør det gjennom markedet eller i samarbeid med eksterne partnere.

Det er dermed få som involverer andre i arbeidet med å bruke digitalisering i arbeidet for mer bærekraft. Dette til tross for at bærekraftsområdet er svært komplekst, og det er vanskelig å ha all kompetansen internt.

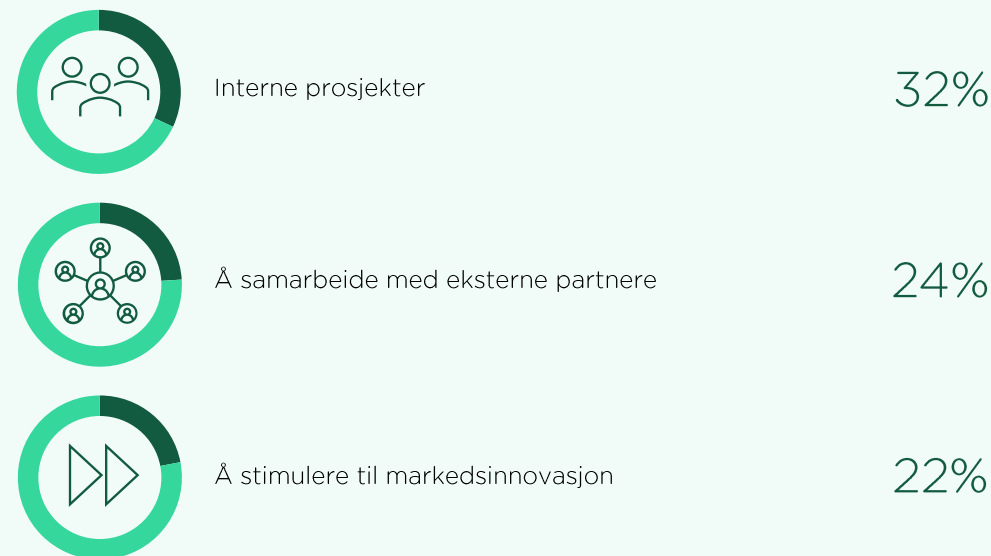
Det mener også virksomhetene. De færreste opplever at de i stor grad har tilstrekkelig kompetanse selv for å bruke teknologi og digitalisering til å nå bærekraftsmålene.

Der flere ser mulighetene som ligger i å bruke digitalisering for mer bærekraft, er det altså få som har kompetansen til det, og trekker heller ikke på annen kompetanse for å få det til.

For flere virksomheter kan det samtidig bærekraftsarbeidet bli prioritert lavere, og det fokuseres i større grad på å bruke digitalisering for å nå andre mål for virksomheten.

17% opplever i stor eller svært stor grad at virksomheten har tilstrekkelig kompetanse til å bruke teknologi og digitalisering til å nå bærekraftsmålene

Virksomheter som oppgir at de fremmer innovasjon i teknologiske løsninger for å oppnå bærekraft ved

Vektlegging av bærekraftskriterier i anskaffelser

Klima- og miljøhensyn må nå som hovedregel vektas med minimum 30 prosent i alle offentlige anskaffelser. IT i praksis viser at en betydelig andel av offentlig virksomheter er usikre på hvordan de skal møte dette kravet.

Det offentlige kjøper inn varer og tjenester for over 700 milliarder kroner årlig. Når klima- og miljøhensyn må vektas med minimum 30%, kan disse midlene i større grad bidra til å stimulere til mer klima- og miljøvennlige løsninger. Det kan både gi effekter i den aktuelle anskaffelsen, men det offentlige har også en betydelig innkjøpsmakt som gir mulighet til å påvirke hele markedet.

Hvor stor denne påvirkningen blir, og hvilken påvirkning, avhenger likevel av hvordan offentlige virksomheter innretter sine krav.

Stor grad av usikkerhet rundt krav til klima- og miljøhensyn

Spesielt er det få blant kommunene som opplever det tydelig hvordan de skal møte krav om vektlegging av klima og miljø i sine anskaffelser. Samtidig er det en fjerdedel blant både kommunene og statlige virksomheter som sier det i liten grad er tydelig. Dermed er det mye usikkerhet blant en vesentlig andel av virksomhetene.

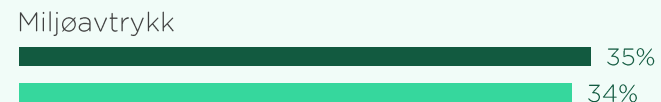
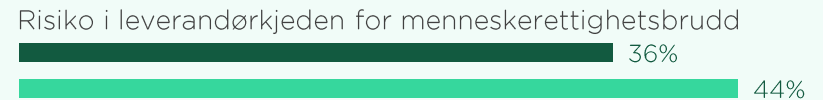
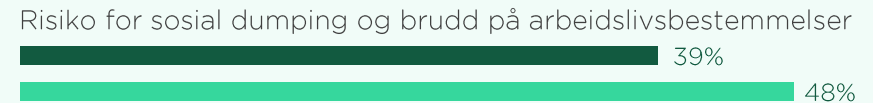
Kommunene legger mest vekt på sosiale bærekraftskriterier

IT i praksis spør virksomhetene hvordan ulike bærekraftselementer vektlegges i teknologianskaffelser. Miljøavtrykk vektlegges her minst av både statlige virksomheter og kommunene. Spesielt kommunene legger mindre vekt på klima og miljø enn sosiale bærekraftsdimensjoner.

Dette kan ha sammenheng med flere forhold. Å vurdere tilbydere på klima og miljø i teknologianskaffelser fordrer uansett kompetanse som vi har vist at virksomhetene i liten grad har. Denne typen kriterier er også krevende. Eksempelvis er en stor del av kommuner sine anskaffelser tilknyttet bygg- og anleggsarbeider. Der har det vært et større fokus på å bedre de sosiale forholdene, mens vurdering klima- og miljøkrav utover TEK-krav ofte er en teknisk øvelse uten faste svar.

34% opplever i stor eller svært stor grad at det er tydelig hvordan de skal møte krav om vektlegging av klima- og miljøhensyn i anskaffelser

I hvilken grad legger virksomheten vekt på følgende bærekraftselementer ved anskaffelser av teknologi og digitale løsninger

■ Statlige virksomheter

■ Kommuner

Menneskene bak IT i praksis

Redaksjonsgruppen for IT i praksis 2024 består av:

Mathias Sikveland Wee, Konsulent

Prosjektleder og kontaktperson for IT i praksis

mwee@ramboll.com

Kristian Dyrkorn, Direktør

Ansvarlig for IT i praksis

kid@ramboll.com

Thomas Nortvedt, Manager

thno@ramboll.com

Aisha Iqbal, Seniorkonsulent

aisb@ramboll.com

Simon Thomas Morsund, Konsulent

stmd@ramboll.com

Katrine Rummelhoff, Seniorkonsulent

Elisabeth Scheel Zayed, Office Manager

Thanu Thavanathan, Prosjektassistent

Sonja Siebenlist Smidsrød, Prosjektassistent

Mousumi Mona Islam, Prosjektassistent

Alexander Ritell, Prosjektassistent

Takk for at du leser IT i praksis 2024

Vi ønsker hele tiden å forbedre undersøkelsen og tar gledelig imot både spørsmål og tilbakemeldinger.

Kontakt oss:

Mathias Sikveland Wee

Konsulent og prosjektleder for IT i praksis

Telefon: +47 98 63 14 13

E-post: mwee@ramboll.com

Kristian Dyrkorn

Direktør og ansvarlig for IT i praksis

Telefon: +47 94 52 18 05

E-post: kid@ramboll.com

Bright
ideas.
Sustainable
change.

RAMBOLL